

Mededeelingen

Een en ander over het ontstaan der districten
in de Onderafdeeling Boven-Binoeang
en Pitoe-Oeloena-Saloe
(Mamasa)

De voorvaderen van de Toradja's van de bovenvermelde Onderafdeeling, welke in den omgang kortweg Mamasa wordt genoemd, waren Pongkopadang en Toridjene, wonende in Boelo-mapa (de vroegere naam voor het tegenwoordige district Taboelahan; aan de kust wordt Taboelahan nog wel Boelomapa genaamd), op den top van den Boentoe Boelo gelegen.

Later werd hun kampoeng verplaatst en heeft den naam gekregen van Ta-boelahan. (*boelahan* = goud; *boentoe-boelo* = bamboe-berg)

Pongkopadang en Toridjene kregen 7 kinderen nl.

- 1 . Daeng Mangana (m.)
- 2 . Manasa la'bi (m.)
- 3 . Simba' Datoe (vr.)
- 4 . Boentoe Boelo of Mana Pahodo (m.)
- 5 . Boera lebo' (vr.)
- 6 . Patana Boelang (m.)
- 7 . Poelao mesa (m.)

De nakomelingen van dit geslacht bewonen Pitoe-Oeloena-Saloe. Eertijds heette het land niet Pitoe-Oeloena-Saloe = de zeven hoofden van rivieren, maar *Lita'na to pitoe dioeloena saloe*, d.w.z. het land van de zeven menschen, die hoofden van rivieren (= geslachtshoofden) zijn, nl. de 7 kinderen van Pongkopadang.

Poelaoe mesa was het die de grenzen aanwees en Daeng Mangana en Mana Pahodo die de namen gaven.

In dien eersten tijd werd in het land recht gesproken volgens de spreuk: „Papoeli tedong, papoela' karambau" d.w.z. oog om oog en tand om tand. (*Papoeli* = *papoela'* = uitwisselen van dingen die evenveel waard zijn, *tedong* = buffel, en *karambau* beteekent eveneens buffel).

Toen deze rechtspraak nog in zwang was, was het maatschappelijk goed gesteld; moorden en diefstallen kwamen haast niet voor.

Eenigen tijd later kwam een vreemdeling in het land, genaamd To mampoe'. Hij ging wonen in Rante boelawan. (To mampoe' beteekent waarschijnlijk: Hij die begint; *poe'* = *pohon*).

Terwijl To mampoe' in Rante boelawan leefde, gebeurde er eens een moord. Volgens de oude rechtspraak zou de moordenaar gedood moeten worden, maar To mampoe' deed een verzoek aan de adathoofden van Pitoe - Oeloena-Saloe om de rechtspraak volgens „Papoeli tedong, papoela' karambau" te verwisselen met een andere rechtspraak, die zou uitgaan van het principe:

Dikondo tedong, ditampa boelahan,
diba'ta biti' taoe, tahap dibiti' tedong,
diba'ta biti' tedong, tahap dibiti' bahi,

d.w.z. Het goud komt in de plaats van den buffel, de buffel komt in de plaats van den mensch en het varken komt in de plaats van den buffel.

(*Kondo* = samendrijven zoowel van metalen die gesmolten, als van water dat in de sawah loopt, als van een kudde die saamgedreven wordt. *Tampa* = door hard te beuken één maken, als van metalen door den smid, *tedong* = buffel, *boelahan* = goud. *Diba'ta* = stukslaan, *biti'* = beenen, *tahpa* = raken, *taoe* = mensch, *bahi* = varken).

Het voorstel van To mampoe' werd twee jaar geprobeerd en daarna als adat bekrachtigd.

Eenigen tijd lang werd deze adat gebruikt en het bleek dat zij haar lichtzijden en haar schaduwzijden had. Het bleek dat enkele menschen niet meer bang waren om een moord te doen, inzonderheid de rijken, die als ze een moord deden de schuld betaalden met hun rijkdom (buffels en varkens),

terwijl ze volgens de oude adat hadden moeten betalen met hun eigen bloed. Op den langen duur bleek deze adat een zeer slechten invloed te hebben. De rijken terroriseerden het land, ze konden doen wat ze wilden, want het ergste kwaad (het doodslaan van een mensch) kon geboet worden met een paar buffels.

Deze adat bleef heerschen tot aan de komst van de Compagnie.

De naam Lita'na to pitoe oeloena saloe werd later veranderd in den naam: Pitoe-Oeloena-Saloe, karoëa tjipariti'na oëai, dat letterlijk beteekent: Zeven hoofden (oorsprongen) van rivieren en acht zijrivieren. De naam werd echter langzamerhand gebruikt in de beteekenis van zeven hoofddistricten en acht bijdistricten.

De zeven hoofddistricten waren:

1. Arale. 2. Mambië. 3. Bambang. 4. Rante Boelahan.
5. Matanga. 6. Malabo'. 7. Tabang.

De acht bijdistricten waren:

1. Masawa. 2. Oeloe Manda'. 3. Sondoan. 4. Tanetean.
5. Mamasa. 6. Osango. 7. Oraboea. 8. Tawalian.

Zoo bestond dus Taboelahan als stamland, met zeven districten en acht bijdistricten. Elk van deze kreeg een bijzonderen naam en opdracht in verband met vijanden van buiten en de inwendige regeering van het land.

Taboelahan kreeg de volgende namen:

- a. Petaha mana', pebita' pahandangan d.w.z. die de erfenis verdeelt.
- b. Petoë sakoe', peanti kadinge', pedeken kahatoëang d.w.z. hij die rechtzaken oplost met rechtvaardigheid, zoodat de bedroefde vertroost wordt.
petoë, *peanti* en *pedeken* beteekenen alle drie = houden. *sakoe'*, *kadinge'* en *kahatoëang* beteekenen alle drie een soort geneesmiddel. Taboelahan wordt in deze naam dus voorgesteld als een soort doekoen die ziekten geneest.
- c. Indona lita' = de moeder van het land. Zij die het land bezit en dus ook kan uitgeven. Alle vreemdelingen die

in Pitoe-Oeloena-Saloe kwamen wonen, waren onderworpen aan de Indona lita'.

d. To mepaihanna Pitoe-Oeloena-Saloe karoëa tjipariti'na oeai, d.w.z. hij die vraagt en brengt zegen aan het land.

1. *Arale* kreeg den volgende naam :

Indona kada nene', nteengi kondo sapata' tala tipe' tala bohong. De moeder (bewaarder) van het woord der vaderen, hij die rondgaat door het land, die niet bedriegt en niet liegt.

Indo = moeder, *kada* = woord, *nene'* = voorvaderen, *ntete-
ngi* = rondgaan, *kondo sapata'* = een sawah van één stuk, *tala* = die niet, *tipe'* = bedriegen, *bohong* = liegen.

Het districtshoofd van *Arale* (tot op den huidigen dag bijgenaamd *Indo kada nene'*) had dus tot taak, het land door te gaan en te waken dat er geen verborgen perkara's waren, die het land zouden kunnen verwoesten.

2. *Mambië*, kreeg den naam : Lantang kada nene', d.w.z. de ontmoetingsplaats van de adat.

3. *Bambang* kreeg den naam : Soe'boëang ada', sangkehang kinding, pandangang lapa-lapa, d.w.z.

Soe'boëang = een schuilplaats van menschen die de sawah bewaken om de vogels weg te jagen, *ada'* = adat, *sangkehang* = de palen waaraan touwen worden gebonden, *kinting* = de touwen of rottans die gebruikt worden om de vogels te verschrikken, *pandangang* = de grondslag voor de *lapa-lapa* = bamboe's die gebruikt worden om vogels weg te jagen.

Wat een vogelverschrikker voor een korenveld is, moest dus *Bambang* zijn voor Pitoe-Oeloena-Saloe.

4. *Rante boelahan* kreeg den naam : To ma'doea takin, ma'taloe soele'ka, d.w.z. de man met de twee snoeimessen en de drie krissen ; hij zal de scheidsrechter zijn. *Takin* = parang of snoeimes dat aan den gordel hangt en *soele'ka* is een kleiner mes, dat in den gordel wordt gestoken. Hij moet vrede brengen tusschen twistenden en werpt daartoe een *takin* of *soele'ka* tusschen beiden.

5. *Matanga* kreeg den naam : Adihi ta te'mpong d.w.z. de paal die niet vermolmt. Hij zal bewaken den vijand, die van de kust kan komen, als onbeweegbare paal.

6. *Malabo'* kreeg den naam: *Tandoe'* *kaloea'* *palasan mahosong*, d.w.z. hij is als een buffel met breeden zwaren hals en groote horens, dus degene die den vijand tegenhoudt. *tandoe'* = horen, *kaloea'* = breed, *palasan* = het voorste van den hals, *mahosong* = groot en vet.

7. *Tabang* kreeg den naam van *Boeboenganna kada nene'*, d.w.z. de samenhouder van den adat *Boeboengan* = dekplaat voor de samenkomende kanten van het dak, waardoor de regen wordt tegengehouden. *Tabang* zal dus bewaken den vijand uit de bovenlanden.

Bovenstaande zeven districten vormden dus samen *Pitoe-Oeloena-Saloe*.

Het tegenwoordige *Pitoe-Oeloena-Saloe* wordt gevormd door de districten: *Taboelahan*, *Arale*, *Bambang*, *Mambie*, *Matangan*, *Rante boelahan*, terwijl de districten *Malabo'* en *Tabang* tegenwoordig bij *Boven-Binoeang* behooren.

De acht bijdistricten, de z.g. *karoëa tjiparitina oëai*, kregen ook een bepaalden naam en taak nl.

1. *Masawa* kreeg den naam: *Talinga rara'* d.w.z. het gouden oor, d.w.z. *Masawa* moest scherp luisteren als een spion. Hij moest voortdurend waken, dat geen vreemde vijand het land binnendrong om te oorlogen.

2. *Oeloe Manda'* (ook wel *Mandar* genoemd) kreeg den naam *Soeloehang* d.w.z. de sterke heining. Hij hield den vijand van het Westen tegen, evenals *Masawa* van het Z. Westen en *Tabang* van het Zuiden en Oosten.

3. *Sondoan* (het tegenwoordige *Keang*) kreeg ook den naam *Soeloehang*, d.w.z. sterke heining. Hij moest waken tegen den vijand van het Noorden.

4. *Mamasa* kreeg den naam: *Indona ramboe saratoe'* d.w.z. hij die veel verplichtingen heeft. *Ramboe* = rook, *saratoe'* = honderd. Enkele verplichtingen van *Mamasa* aan *Taboelahan* waren bv.

a. *Ditanang poenti*, d.w.z. hij is geplant als een pisang; *Taboelahan* is de planter en *Mamasa* moet vrucht geven aan den planter. *Tanang* = planten, *poenti* = pisang.

- b. Dioso' pinamoela, d.w.z. hij is geplant als een planting d.w.z. als hierboven bij a. *Oso'* = planten, *pinamoela* = geplante boomen en gewassen.
- c. Dikaroing timboe, d.w.z. hij is gegraven als een put; *karo* = graven, *timboe* = put.
- d. Dibajaing pa'tondokan, d.w.z. hij is als een plaats die schoongemaakt is om een kampoeng te bouwen; *baja* = schoongemaakt, *tondok* = kampoeng.
Volgens mijn zegsman beteekenen c. en d. dat Mamasa geen put mag graven en geen kampoeng mag bouwen zonder toestemming van Taboelahan.
- e. Diangkai' peso'moe, d.w.z. Uw kookpot wordt van den steen genomen, dus: Mamasa moet eten brengen aan Taboelahan. *Angka* = opbeuren, *peso'* = kookpot.
- f. Dikalangang alangmoe, d.w.z. Uw rijstschuur zal beklommen worden, m.a.w. Mamasa zal rijst geven aan Taboelahan als cijns. *Kalangang* = beklimmen, *alang* = rijstschuur.
- g. Koe pepare paremoe, d.w.z. ik zal Uw rijst oogsten, m.a.w. Taboelahan heeft recht op de rijst van Mamasa (zie f).

5. *Tawalian* kreeg den naam: Indona sesena padang, d.w.z. hij die de helft (van Mamasa) bewaakt. *Sesena* = de helft, *padang* = land.

Voor *Tawalian* goldt: Dia mana'na Mamasa, dia mana'na *Tawalian*, dia samboe'na ramboe saratoe', dia samboena *Tawalian*, dia badjoena ia badjoena, d.w.z. dezelfde verplichtingen die Mamasa heeft ten opzichte van Taboelahan, heeft *Tawalian* ook. Die twee loopen samen. *Mana'* = erfenis, zegen, of bevel, *samboe'* = sarong, *badjoe* = baadje.

6. *Osango* kreeg den naam: To mataina ramboe saratoe' indona tokeran sepoe', d.w.z. hij is als de mandoer voor Mamasa (en *Tawalian*) en die de sepoe' (sirihzak) bewaart. *Tomatai* = de bewaker, de mandoer, *tokeran* = de bewaarder, *sepoe'* = sirihzak.

In *Osango* wordt bewaard een oude sirihzak waarin de teekenen van het verbond der vaderen bewaard worden. De oude pareng van *Osango*, (zijn naam is Daeng Masabo)

heeft tot op heden den titel: Indona tokeran sepoe'. De tegenwoordige parengé van Osango is wel in de verte familie van Daeng Masabo maar zal nooit den titel van Indona tokeran sepoe' krijgen. Deze titel zal in de rechte lijn op de nakomelingen van Daeng Masabo overgaan. De kleindochter van Daeng Masabo (hij heeft geen mannelijke afstammelingen in de rechte lijn) heet Monica en is tot het Christendom overgegaan.

7 *Oaraboea* kreeg den naam: Ma'pakoe malajoe, ma'posi' saloe'pi' reke di Mamasa. Saloena Maledeng, tala napepolo', tala napeoeloe', d.w.z. hij haalt de bladeren van pakoe (een gewas, dat als groente gebruikt wordt) en palmbladeren. Zijn rivier is de Maledeng, hij mag niet naar beneden (stroomafwaarts) en ook niet tot de bron gaan (stroomopwaarts). Oraboea moet de varkens leveren wanneer Taboelahan in Mamasa wil offeren aan de dewata's.

De bladeren van pakoe en palm worden gebruikt om varkens die gepikoeld worden af te dekken.

Ma'pakoe malajoe = droge bladeren van de pakoe, *posi'* = bladeren van de jonge suikerpalm, *polo'* = de monding van de rivier, dus *napepolo'* = stroomafwaarts gaan, *oeloe* = hoofd, oorsprong van een rivier, dus *napeoeloe* = stroomopwaarts gaan.

8. *Panetean* kreeg den naam: Tampa'na alotingna Taboelahan, d.w.z. het einde of de rand van het vuur van Taboelahan, m.a.w. Panetean moet de tijdingen voor Taboelahan overbrengen. *Tampa'* = einde of rand, *aloting* = een stuk brandhout.

In het bovenstaande komt uit de groote beteekenis van het district Taboelahan voor de geheele onderafdeeling Boven-Binoeang en Pitoe-Oeloena-Saloe.

Tegenwoordig wordt Boven-Binoeang gevormd door de districten Mamasa, Osango, Tawalian, Oraboea, Malabo', Tabone, Masawa, Rantetengah, Oeloesaloe, Nossue, Pana. De districten Mamasa, Osango, Tawalian, Oraboea, Malabo', Masawa, Rantetengah (andere naam voor Tabang) behooren zonder twijfel tot het vroegere gebied van Taboelahan,

terwijl Tabone vroeger bij Mesawa behoorde, Oeloesaloe pas in 1922 zelfstandig werd, en vroeger gedeeltelijk bij Tabang en gedeeltelijk bij Pana behoorde.

De districten Pana en Nossoe zijn van ouds meer verwant met het zuiden (onderafdeeling Makale = Sadang-Toradja's).

De naam Boven-Binoeang is abusievelijk gegeven aan deze landen door den Maradia van Binoeang (de kuststreek beneden), die bij de komst van de Compagnie verklaarde, dat al het gebied in de bovenlanden onder zijn heerschappij stond, terwijl het tegendeel waar was, want van ouds werd de kust geterroriseerd door de Toradja's van de bergen.

Tot op den huidigen dag heeft het zelfbestuur van Binoeang (thans ter onderscheiding Beneden-Binoeang genaamd of wel Binoeangsche benedenlanden) niets te zeggen over de Toradjalanden, die hierboven zijn omschreven.

Nooit komt het zelfbestuur boven. De naam Boven-Binoeang is in den grond van de zaak misleidend en voor het hart der Toradja's beledigend, en het zou m. i. ook alle aanbeveling verdienen om den naam van de huidige onderafdeeling: Boven-Binoeang en Pitoe-Oeloena-Saloe, te veranderen in *Pitoe-Oeloena-Saloe*, of anders, om een reeds gangbaren naam te gebruiken: *Mamasa*, doch de naam Mamasa (de naam van de kota, waar het bestuur is gevestigd) zou geen rekening houden met de historie.

Mamasa, 8 April 1932.

A. BIKKER.
